

## INCONECSS: International Conference on Economics and Business Information

Berlin, 2016. április 18-20.

Szakmai beszámoló a konferenciáról

A konferencia a közgazdasági és üzleti információra fókuszáló – főként egyetemi - könyvtárak szakembereinek adott lehetőséget arra, hogy megvitassák az előttük álló legfontosabb kihívásokat, mint a korszerű kutatástámogatás, a nyílt hozzáférés különböző modelljei, az e-könyvek térnyerése, a tudományos kommunikáció változó módjai és a könyvtárakban szükséges újfajta tudások és képességek. Számos országból, többek között az USA-ból és Szingapúrból, közel száz szakember hallgatta meg az előadásokat, vett részt a műhelybeszélgetéseken és a szakmai vitákban.

A legfontosabb témák a következők voltak:

A nyitó előadást Liz Lyon, a Pittsburgh-i Egyetem professzora tartotta a **nyitott tudomány és a könyvtárak** kapcsolatáról „Átláthatóság és bizalom” címmel. Kiemelte, hogy az USA-ban az átláthatóságot a kormányzat fontos alapelvnek tekinti a tudományos kutatásban is, ezért hangsúlyt helyeznek a nyitott tudomány jegyében a kutatási adathalmazok nyilvánosságára, az eredmények igazolhatóságára, a kutatások megismételhetőségére. A könyvtáraknak és könyvtárosoknak ismerniük kell a kutatási ciklus fázisait, hogy eredményesen tudják segíteni a kutatócsoportokat. Legfontosabb új feladatuk az adatkezelés támogatása („data stewardship”), az adatkezelési terv kidolgozásától az adatgyűjtés folyamatán át egészen az adathalmazok tárolásáig, tartós megőrzéséig. Mindez hatással van a könyvtárak működési filozófiájára is, a korábbi tranzakciós szolgáltatási modelltől a hibrid modellen át (ez az úgynevezett kapcsolattartó könyvtárosi rendszer) az inverzív szolgáltatási modell felé kell haladniuk, amelyben a könyvtáros kilép a könyvtárból, és a kutatócsoport részeként működik.

A következőkben többnyire gyakorló könyvtárosok beszéltek arról, hogy intézményükben hogyan valósul meg a **kutatástámogatás**, milyen új gyakorlatok, szervezeti megoldások léteznek. Mary Betts-Grey, a Cranfield University könyvtárosa azt mutatta be, hogy az egyetem szervezetének átalakítása során a könyvtár hogyan alakított ki proaktívan együttműködést az újonnan felállított Research & Innovation Office-szal. Míg korábban számos, kutatásokhoz kapcsolódó projektet a könyvtár kezelte, az új struktúrában a párhuzamosságokat elkerülendő megállapodtak a munkamegosztásban, kialakították a kommunikáció módját és a közös képviseletet a különféle bizottságokban. A hangsúlyt főként a közös projektek indítására helyezték. Ezek közül a legfontosabbak:

- Research Focus Newsletter indítása,
- a kutatási információs rendszer (CRIS) fejlesztése,
- részvétel az akkreditációs stratégiai csoportban (Research Excellence Framework 2020),
- a folyóirat lista/rangsor kezelése,
- a nyílt hozzáférés és a kutatási adatok kezelése,
- ORCID azonosítási rendszer és a CRIS integrációja.

Az együttműködés sikerét bizonyítja, hogy több érdekeltet érnek el, eredményesebben támasztják alá fejlesztési igényeiket, és jobban lefedik a kutatási ciklus egyes szakaszait.

Több előadó (Carlos III University, Madrid, University of Warwick, University of St. Andrews) beszélt arról, hogyan **alakítják át a könyvtár szervezetét** és szolgáltatásait annak érdekében, hogy eredményesebben támogassák a kutatásokat. A kiindulópont mindig a kutatási folyamat megismerése, annak feltérképezése, hogy ennek melyik szakaszához tud illeszkedni a könyvtár. A legfontosabb tevékenységek általában az

- értékelési/akkreditációs folyamatok támogatása,
- a rangsorokban elért helyezések stratégiai támogatása,
- a publikálás és kiadványmenedzsment segítése (repozitórium működtetése, folyóiratok kiadása és webtárhely biztosítása a megfelelő alkalmazás működtetésével, formai elemek biztosítása),
- OA megfelelés támogatása tanácsadással, szerzői jogi információval,
- kutatási információs rendszer (CRIS) kiépítésében és működtetésében való részvétel,

- kutatási adatok és adathalmazok kezelése,
- bibliometriai elemzések készítése
- tréningek, műhelyek szervezése a kutatást segítő digitális eszközökről és alkalmazásokról

A résztvevők áttekintést kaptak a **EuroCRIS** nemzetközi nonprofit szervezetről, aminek célja az európai kutatási információ elérhetőségét és felhasználhatóságát megkönnyítő, az interoperabilitást biztosító CERIF adatmodell fejlesztése és terjesztése. A CERIF egy nemzetközi szabványos relációs adatmodell a kutatási információ tárolására, ami a CERIF-XML adatcsere formátum révén biztosítja a különböző rendszerek közötti interoperabilitást. Az OpenAIRE által a kutatási információk rendszereket menedzselő szakemberek számára kidolgozott irányelvekben is ennek az adatmodellnek a használatát ajánlják. Ugyancsak céljának tekinti a szervezet a **kutatási információs rendszerek (CRIS) és az intézményi repozitóriumok (IR)** összehangolt működtetésének előremozdítását. 20 ország 84 intézményében végzett kérdőíves felmérés alapján megállapították, hogy a CRIS és az IR nem helyettesíti, hanem kiegészíti egymást, amennyiben összekapcsoltan működnek.

A Bielefeldi Egyetem könyvtárosa, aki az ismert BASE tudományos keresőmotor működtetője is egyben, egyetért azzal, hogy - bár számos intézmény választja vagy az egyiket (CRIS-as-IR, pl. PURE, Converis), vagy a másikat (IS-as-CRIS, pl. DSpace IRIS) - a két rendszer együttműködve adja a legjobb eredményt (CRIS-IR-Interop).

A délutáni kötetlen műhelybeszélgetésben a résztvevők egyetértettek abban, hogy a kutatási információ terén a könyvtáraknak kulcsszerepük van: az értékelési/akkreditációs folyamatban, a publikációk kezelésében, a kutatás hatásainak dokumentálásában, a publikálási csatornák biztosításában, a kutatási adathalmazok kezelésében, a benchmarking terén, a szervezeti kultúra (szerzői jogok, nyílt hozzáférés) alakításában egyaránt. A könyvtári munkafolyamatokat, és az ezt biztosító szervezeti-működési modellt is ennek megfelelően kell átalakítani.

A konferencia második napján a Bill Thompson, a BBC World Service tudományos újságírója irányította három gyakorló könyvtáros beszélgetését „**Skills and restructuring**” címmel. Chris Flegg, az Oxfordi Egyetem Üzleti iskolájának könyvtárvezetője kiemelte, hogy kedvező körülmények között menedzseri készségekre van szükség, meg kell mutatni a teljesítményeket, turbulens időkben pedig vezetői (leadership) képességekre, meg kell fogalmazni az átfogó célt. A könyvtárban korábban a gyűjtemény felől épült fel a stratégiai cél, manapság azonban újra kell fogalmazni az alapvető erőforrásokat, ez már nem a gyűjtemény, hanem a munkatársai gárda tudásával együtt. Az Airbnb, az Uber és a VRUMI példáját hozta fel, a cél az, hogy összehozzák az embereket azzal a szolgáltatással, szállással, szállítással, irodahelyiséggel, amire szükségük van. A könyvtár mai célja, hogy összekapcsolja az embereket azzal az információval, amire valamilyen célból szükségük van. A könyvtár erőssége a következőkben van: megbízhatóság, szakértői tudás, szolgáltató attitűd, stabil információs struktúrák kialakításának képessége, szervezeti készségek és hosszú távú megoldások iránti elkötelezettség. Gulcin Cribb a 2000-ben alapított Singapore Management University könyvtárosa piaci részesedésként határozta meg azt a szerepet, amit a könyvtár játszik az egyetem tevékenységében és az akadémiai munkafolyamatokban. Felsorolta a ma könyvtárosa számára legfontosabb készségeket (meggyőzés képessége, együttműködés, kritikai gondolkodás, projekt menedzsment, adatelemzés, technológiai ismeretek), és felhívta a figyelmet a **tehetségek kezelésének** fontosságára. Tanácsokat adott a könyvtárvezetőknek: figyeljék a trendeket, kísérletezzenek, bátorítsák az önálló projektcsoportokat, támogassák a különvéleményeket, legyenek merészek. Daniel Forsman, a Chalmers University könyvtárosa a könyvtári szervezet átalakításáról beszélt. A két éve végrehajtott átalakítás során azt tapasztalták, hogy nem a struktúra a lényeges, hanem az attitűd, ahogyan a munkatársak dolgoznak és egymással együttműködnek. Korábban egy-egy témának megvolt a szakértője, de ezek a munkatársak elszigetelten, egymástól függetlenül dolgoztak. Ezen próbálták meg változtatni, és valódi csapatmunkává alakítani a könyvtárosi tevékenységeket.

A moderátor felvetette a kérdést, a Google, a digitális alkalmazások és szolgáltatások és a mesterséges intelligencia körülményei között **van-e szükség könyvtárra?** A vita résztvevői úgy látják, hogy igen, bár a hagyományos könyvtári szerepek helyett mást kell nyújtani a közösségnek. A könyvtár legfőbb erőssége a megbízhatósága, a könyvtár elnevezésnek márka értéke van. A vitavezető által felsorolt dolgokat úgy kell tekinteni, mint korábban a gyűjteményt, ezekre kell ráépíteni a könyvtáros tudását, tapasztalatát, például megtanítani, hogyan kell a Google-t használni. Nem termékekben és szolgáltatásokban kell gondolkodni, hanem folyamatban és élményben.

A következő szekció a **kutatási adatok kezelésével** foglalkozott. Az előadók három gyakorlati példán keresztül mutatták be, hogyan tudják a könyvtárosok segíteni a kutatókat ebben a sokak számára új tevékenységben. A London School of Economics 2011-ben létrehozott egy munkacsoportot a kutatási adatkezelés támogatására. Ez a projekt nem volt sikeres, ezért 2014-ben a könyvtár bevonásával ismét napirendre tűzték a feladatot. Azóta a könyvtár szolgáltatásává vált az adatkezelés, részben az adatok gyűjtésére, beszerzésére vonatkozó tanácsadésként, részben magával a kutatás során keletkező adatok kezelésével kapcsolatos tevékenységként. Három szinten támogatják az adatkezelést. Alapszinten speciális honlapot működtetnek, segítenek a tervek elkészítésében, alkalmi tanácsadást kínálnak. Középszinten konzultációt kínálnak, segítenek az adathalmazok elhelyezésében és tárolásában, és a metaadat struktúra kialakításában. A felső szint az adatok gondozása és hosszú távú megőrzése és az újrafelhasználás infrastruktúrájának kialakítása. A kizárólag posztgraduális képzést nyújtó European University Institute könyvtárában már hosszabb ideje fontos szolgáltatás az adatok, adathalmazok beszerzése, kezelése, megőrzése. A 21. században átalakult a tevékenység, nagyobb hangsúlyt kap az adatkezelési tervek kidolgozása és a kutatások során keletkező adatok kezelése, valamint a licenszelt, különféle mértékben védett forrásokból felhasznált adatokkal kapcsolatos jogok tisztázása. Az előadó bemutatta a kutatási és kormányzati adatok, adatforrások ökoszisztémáját, az érdekelt közösségeket, az adatok típusát, a hozzáférés és felhasználhatóság formáit, az EUI saját adatportálját és azokat a nemzetközi és Uniós projekteket, amelyek az adathalmazok közzétételét, megőrzését és felhasználhatóságát kívánják segíteni (Zenodo, GESIS, EUDO stb.) A ZBW munkatársa arról beszélt, milyen törekvések, együttműködések vannak Németországban ezen a területen. A rektori konferencia már foglalkozott a kérdéssel, javasolták az egyetemeknek, hogy alakítsák ki saját politikájukat és építsék ki a kutatási adatok kezelését támogató infrastruktúrát. Egyelőre hét nagyobb egyetem és számos tudományos társaság rendelkezik elfogadott politikával. Az infrastruktúra magában foglal nagy adatközpontokat, ezek megfelelő alapot adnak az adathalmazok elhelyezésére és kezelésére, de a kisebb kutatások során keletkező kisebb adathalmazok, az ún. long tail elhelyezése még nem megoldott. A ZBW a közgazdaságtudomány terén kívánja segíteni az adatkezelési munkát úgy, hogy szorosan együttműködik a kutatói közösséggel, olyan szolgáltatásokat kínál, amelyek minél könnyebben elérhetőek és nem növelik a kutatók terhelését, és amelyek kézzelfogható előnyökkel járnak.

A délutáni ülészak a **nyílt hozzáférés arany útjával** kapcsolatos kérdéseket vizsgálta, két folyóirat kiadó társaság és egy könyvkiadó tapasztalatain keresztül. Abban egyetértettek a résztvevők, hogy a tudományos művek nyílt hozzáférésű kiadásának üzleti modellje még nem tekinthető megállapodottnak, folyamatos változások figyelhetők meg a piacon.

A konferencia utolsó témája **nyitott tudomány, a Science 2.0 filozófiája és a kutatási adatok megosztásának** kérdése volt. A Humboldt Intézet munkatársa példaként hozta fel a közgazdász körökben elhíresült Reinhart-Rogoff féle tanulmányt, amelyről kiderült, hogy nem megfelelő adatokat használtak fel és nem megfelelő módon kódolták azokat, de amelyet a politikusok gazdaságpolitikai nézeteik igazolására használtak fel. A tévedés és a téves következtetések levonása elkerülhető lett volna, ha az adatokat szigorúbban ellenőrzik és az elemzést megismételhetővé teszik. Mindez a kutatási adatok közzétételének és újra felhasználhatóságának fontosságára hívja fel a figyelmet.

Budapest, 2016. április 29.

Nagy Zsuzsanna